

APEK

**Agencija za pošto in elektronske
komunikacije Republike Slovenije**

Stegne 7, p. p. 418

1001 Ljubljana

telefon: 01 583 63 00, faks: 01 511 11 01

e-naslov: info.box@apek.si, http://www.apek.si

davčna št.: 10482369

Številka: 300-136/2004/16

Datum: 3.2.2005

Sklic:

Datum:

Osnutek ukrepa v skladu s 95. členom ZEKom

Na podlagi 22., 23., 24., 25., 26., 27. in 117. člena Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 43/04, 86/04), določb Splošnega akta o določitvi upoštevnihi trgov (Uradni list RS, št. 77/04) ter ob uporabi določb Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list RS, št. 80/99, 70/00 in 52/02, 73/04) v zvezi z analizo upoštevnege trga Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg), Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije po uradni dolžnosti izdaja družbi Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Libor Vončina, naslednjo

ODLOČBO

1. Družba Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Libor Vončina, je na upoštevnege trgu Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg) operater s pomembno tržno močjo.
2. Družbi Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Libor Vončina, se naloži obveznost razvezanege dostopa do krajevne zanke, v okviru katere:
 - ugoti vsem razumnim zahtevam za razvezan dostop do krajevne zanke, skupno uporabo (kolokacija) objektov oziroma zagotovi fizični prostor in tehnične zmogljivosti potrebne za primerno namestitvev in povezavo ustrezne opreme (1. in 6. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom),
 - zagotovi odprt operaterski dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov ali drugih pomembnih tehnologij, ki so nujno potrebni za razvezan dostop do krajevne zanke (5. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom),
 - se v dobri veri pogaja z operaterji, ki zahtevajo razvezan dostop do krajevne zanke (2. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom),
 - ne zavrne že odobrenega razvezanege dostopa do krajevne zanke (3. točka drugega odstavka 26. člena ZEKom).

3. Družbi Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Libor Vončina, se naloži obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke tako, da:
 - zagotavlja enakovredne pogoje razvezanega dostopa do krajevne zanke v enakovrednih okoliščinah za druge operaterje, ki zagotavljajo enakovredne storitve (1.točka drugega odstavka 24. člena ZEKom) ter
 - zagotavlja drugim operaterjem enako kakovostne storitve in informacije v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke pod enakimi pogoji kot za svoje storitve ali storitve svoje hčerinske družbe (2.točka drugega odstavka 24. člena ZEKom).
4. Družbi Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Libor Vončina, se naloži obveznost zagotavljanja preglednosti, v okviru katere:
 - pripravi in objavi na svoji spletni strani vzorčno ponudbo za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo v skladu s Splošnim aktom o elementih vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke (Uradni list RS, št. 96/04) v 30 dneh od dokončnosti te odločbe (drugi odstavek 23. člena ZEKom),
 - ohrani v veljavi obstoječo vzorčno ponudbo o razvezanem dostopu do dostopovnega kablanskega voda in kolokaciji do objave vzorčne ponudbe iz prejšnje alineje te točke izreka (drugi odstavek 23. člena ZEKom).
5. Družbi Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Libor Vončina, se naloži obveznost cenovnega nadzora in stroškovnega računovodstva (27. člen ZEKom), v okviru katere:
 - oblikuje stroškovno naravnane cene razvezanega dostopa do krajevne zanke in drugih zmogljivosti za razvezan dostop, ki morajo temeljiti na tekočih stroških in metodi popolno alociranih stroškov,
 - vzpostavi s 01.07.2005 za podporo stroškovni naravnosti cen sistem stroškovnega računovodstva, ki temelji na tekočih stroških in metodi popolno alociranih stroškov ter zagotovi revidiranje tega sistema stroškovnega računovodstva s strani pooblaščenega revizorja,
 - objavi na svoji spletni strani najkasneje do 01.07.2005 opis vzpostavljenega sistema stroškovnega računovodstva, ki prikazuje glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov skupaj s poročilom revizorja. O objavi obvesti Agencijo za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije,
 - v skladu z vzpostavljenim sistemom stroškovnega računovodstva najkasneje do 31.01.2006 oblikuje in objavi cene razvezanega dostopa do krajevne zanke in drugih zmogljivosti za razvezan dostop,
 - pošlje Agenciji za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije najkasneje do 31.01.2006 stroškovno dokumentacijo in kalkulacije stroškov za objavljene cene iz prejšnje alineje te točke izreka.
6. Družbi Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana, ki jo zastopa predsednik uprave Libor Vončina, se naloži obveznost ločitve računovodskih evidenc, v okviru katere:
 - začne s 01.07.2005 voditi računovodske evidence za dejavnost povezano z razvezanim dostopom do krajevne zanke ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti, in sicer na način kot da bi dejavnost opravljala v pravno samostojni družbi (prvi odstavek 25. člena ZEKom),
 - zagotovi preglednost svojih grosističnih in internih obračunskih cen (drugi odstavek 25. člena ZEKom).
7. V tem upravnem postopku niso nastali stroški postopka.

Obrazložitev:

V skladu s prvim odstavkom 21. člena Zakona o elektronskih komunikacijah (Uradni list RS, št. 43/04 in 86/04; v nadaljnjem besedilu: ZEKom) mora Agencija za pošto in elektronske komunikacije Republike Slovenije (v nadaljnjem besedilu: agencija) v sodelovanju z organom, pristojnim za varstvo konkurence, v rednih časovnih intervalih analizirati trge iz Splošnega akta o določitvi upoštevni trgov (Uradni list RS, št. 77/04). Agencija v okviru tega postopka po uradni dolžnosti opravlja analizo upoštevne trga Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg). Primarni cilj analize trga je, da se ugotovi ali na posameznem trgu obstaja učinkovita konkurenca oz. ali ima operater (lahko tudi dva ali več operaterjev skupaj) na posameznem upoštevne trgu pomembno tržno moč. Glede na izsledke analize se naložijo, spremenijo, ohranijo ali razveljavijo obveznosti iz 23. do 30. člena ZEKom.

Novi regulativni okvir na področju elektronskih komunikacij v Evropski uniji (v nadaljnjem besedilu: EU) kot tudi ZEKom predvidevata tristopenjski proces v postopku določitve operaterja s pomembno tržno močjo in naložitve obveznosti z namenom reševanja težav na področju konkurence.

Prvi korak vsebuje določitev upoštevni trgov na področju elektronskih komunikacij v skladu z 20. členom ZEKom. Agencija je s tem namenom sprejela Splošni akt o določitvi upoštevni trgov, ki je stopil v veljavo dne 17.7.2004.

V drugem koraku agencija v sodelovanju z Uradom za varstvo konkurence opravi analizo upoštevne trga v kateri ugotavlja ali na trgu obstaja konkurenca.

V primeru, da na trgu ni učinkovite konkurence, agencija v tretjem koraku določi operaterja s pomembno tržno močjo in mu naloži vsaj eno izmed možnih obveznosti z namenom reševanja dejanskih ali potencialnih težav na področju konkurence.

A. Potek postopka analize trga

Agencija je z dopisi št. 300-75/2004/1-113 z dne 16.7.2004 pozvala vse fizične in pravne osebe, ki zagotavljajo elektronska komunikacijska omrežja oz. izvajajo elektronske komunikacijske storitve ter so vpisane v uradno evidenco agencije, da izpolnijo vprašalnike, na podlagi katerih bo agencija izvedla tržne analize na vseh 18 upoštevni trgih. Rok za dostavo podatkov je bil 24.9.2004. Z izpolnjenimi vprašalniki je agencija pridobila podatke za obdobje od 1.1.2002 do 30.6.2004.

V uradni evidenci agencije je bilo 31.10.2004 7 operaterjev, ki so agencijo obvestili, da zagotavljajo dostop do javnega telefonskega omrežja. Od teh naj bi do konca zajema podatkov, to je do 30.6.2004, delovala samo družba Telekom Slovenije d.d., Cigaletova 15, Ljubljana (v nadaljnjem besedilu: družba Telekom Slovenije d.d.) in Incotel d.o.o., Novi trg 1, Novo mesto, ki nima zgrajenega dostopovnega omrežja. Ostali operaterji pa naj bi šele začeli z delovanjem in sicer:

– Voljatelj d.d., Šmartinska 106, Ljubljana	1.5.2005
– Sinfonika d.o.o., Motnica 7, Trzin	1.10.2004
– Incotel Com d.o.o., Novi trg 1, Novo mesto	2.8.2004

- T – 2 d.o.o., Streliška 150, Maribor 1.2.2004
- Perftech d.o.o., Pot na Lisice 4, Bled 31.12.2004

Po prejemu vseh potrebnih podatkov, ki jih je agencija pridobila na podlagi sestavljenih vprašalnikov in po pregledu uradne evidence agencije, je agencija pričela s postopkom analize na upoštevnom trgu Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg).

Agencija je v skladu s 124. členom ZEKom pri izvajanju analize upoštevnega trga in določitvi pomembne tržne moči sodelovala z Uradom za varstvo konkurence.

Z dopisom št. 300-136/2004/7 z dne 6.12.2004 je agencija na podlagi prvega odstavka 138. člena v povezavi s 145. členom Zakona o splošnem upravnem postopku (Uradni list. RS št. 80/99, 70/00, 52/02, 73/04) družbi Telekom Slovenije d.d. poslala poziv na izjasnitev o ekonomski analizi, ki jo je agencija opravila o stanju na upoštevnom trgu Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg). Družba Telekom Slovenije d.d. je z dopisom z dne 10.12.2004 pravočasno zaprosila za podaljšanje roka na izjasnitev glede poziva. Agencija je s sklepom št. 300-136/2004/10 z dne 13.12.2004 rok za izjasnitev zaradi upravičenih razlogov podaljšala do 22.12.2004.

Družba Telekom Slovenije d.d. je z dopisom z dne 17.12.2004 vložila ponovno prošnjo za podaljšanje roka za izjasnitev na poziv. V prošnji ponovno poudarja, da gradivo zahteva podrobno ekonomsko, tehnično in pravno analizo in da so kadri trenutno polno zaposleni s komunikacijo z drugimi državnimi organi in z investicijami v tujino, roki za pripravo dokumentov v zvezi s slednjimi pa se iztečejo 22.12.2004. Iz omenjenega razloga družba prosi za podaljšanje roka do 24.12.2004. Agencija je ocenila, da je v interesu tega upravnega postopka, da dobi čim bolj celovito predstavitev stanja s strani družbe Telekom Slovenije d.d. v zvezi z analizo upoštevnega trga. Agencija je zaključila, da je rok, ki se izteče dne 22.12.2004 dovolj dolg, da bi se družba Telekom Slovenije d.d. lahko izjasnila vsaj na tisti del poziva dopisa št. 300-136/2004/7, ki se nanaša na točke A, B in C (dosedanji potek postopka, opredelitev upoštevnega trga ter analiza upoštevnega trga o obstoju konkurence). Glede izjasnitve tega dela je Agencija zavrnila prošnji. Agencija pa je podaljšala rok na izjasnitev do vsebine točke D (o obveznostih operaterja s pomembno tržno močjo) poziva dopisa št. 300-136/2004/7, saj je mnenja, da zahteva navedeni del nekoliko več časa. Glede na navedeno je agencija zaključila, da so izpolnjeni pogoji za podaljšanje roka in družbi Telekom Slovenije d.d. v tem delu rok za odgovor na poziv na izjasnitev iz dopisa št. 300-136/2004/7 podaljšala do 24.12.2004.

Družba Telekom Slovenije d.d. je z dopisom z dne 22.12.2004 pravočasno poslala prvi del odgovora na poziv na izjasnitev. Odgovor vsebuje komentarje na točke A, B in C poziva na izjasnitev dopisa št. 300-136/2004/7.

Družba Telekom Slovenije d.d. se pod točko 1 izjasnjuje glede opredelitve upoštevnega trga. Po njenem mnenju bi se določitev upoštevnega trga morala v celoti opraviti s splošnim aktom. Vsebina postopka iz 22. člena ZEKom potemtakem ne sme biti določanje upoštevni trgov, temveč zgolj njihova analiza. Agencija bi morala že pri sprejemanju splošnega akta natančno preučiti trge. V nadaljevanju družba Telekom Slovenije d.d. navaja, da analiza obravnava le ADSL, preko razvezanih krajevnih zank pa je mogoče opravljati tudi storitve telefonije in ISDN (v obeh primerih z možnostjo klicnega dostopa do interneta). Na tako selektivnem pristopu pa je nemogoče izvesti verodostojno analizo trga za razvezan dostop. Še bolj problematična je primerjava med ADSL in kabelskim širokopasovnim dostopom. Po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d. ni nobenih podatkov o tem, da kabelska infrastruktura v Republiki Sloveniji ta hip ni substitut za krajevno zanko. Družba Telekom

Slovenije d.d. nadalje opozarja, da agencija pri opredelitvi trga ni upoštevala njene obstoječe vsebine ponudbe na tem področju, temveč je analizirala hipotetično ponudbo. Taka hipotetična analiza je za trg, kjer se razvezava krajevne zanke dejansko že dalj časa ponuja, povsem nerelevantna. Nerazumljiva se družbi Telekom Slovenije d.d. zdi tudi navedba, da družba Siol d.o.o. kot hčerinska družba ne bi hotela izrabiti izravnalne kupne moči, četudi bi jo imela.

V točki 2. posredovanega odgovora družba Telekom Slovenije d.d. komentira obstoj konkurence na upoštevnem trgu. Analiza ovir za vstop na upoštevni trg se ji zdi v celoti nerazumljiva, saj ni jasno, kdo naj bi na trg vstopil kot ponudnik in kdo kot povpraševalec. Prav tako meni, da gre za teoretični tekst, ne pa za aplikacijo ekonomskih načel na dejansko stanje. V nadaljevanju družba Telekom Slovenije d.d. trdi, da ugotovitve tehnoloških prednosti v ničemer niso povezane z vprašanjem razvezave krajevnih zank. Prav tako je docela neargumentirana ugotovitev glede podvajanja prodajne in distribucijske mreže.

Družba Telekom Slovenije d.d. je z dopisom z dne 24.12.2004 pravočasno poslala drugi del odgovora na poziv na izjasnitev dopisa št. 300-136/2004/7, v katerem komentira vsebino točke D navedenega poziva.

Družba Telekom Slovenije d.d. opozarja na načelo sorazmernosti, ki ga je potrebno upoštevati ob naložitvi obveznosti operaterju s pomembno tržno močjo. V nadaljevanju ocenjuje, da je 30 dnevni rok za objavo nove vzorčne ponudbe absolutno prekratek in glede na obseg dela nerazumen. Družba ocenjuje, da bi lahko pripravila korektno ponudbo v skladu z zahtevami v roku 75 dni. Prenovitev vzorčne ponudbe ne pomeni le priprave splošnih pogojev, temveč prilagoditev tehničnih rešitev ter organizacijskih in administrativnih postopkov znotraj družbe Telekom Slovenije d.d.. Prav tako je mnenja, da naložitev stroškovnega računovodstva ter ločitev računovodskih evidenc ni skladna z načeli sorazmernosti, saj bi ignorirala zahtevnost in visoke stroške njune uvedbe.

Agencija se bo do vsebine obeh odgovorov družbe Telekom Slovenije d.d. na poziv na izjasnitev agencije opredelila v nadaljevanju te obrazložitve in sicer v odsekih, ki obravnavajo sporna vprašanja.

B. Opredelitev upoštevnega trga

Pri opredelitvi upoštevne trgov je potrebno upoštevati določila novega regulativnega okvira na področju elektronskih komunikacij v EU. Na podlagi prvega odstavka člena 15 Direktive 2002/21/ES, Evropskega parlamenta in Sveta z dne 7. marca 2002 o skupnem regulativnem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (OJ L 108, 24.4.2002, str. 33; v nadaljnjem besedilu: Okvirna direktiva) je Evropska komisija sprejela Priporočilo z dne 11. februarja 2003 o upoštevne trgovih produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, ki so lahko predmet predhodnega urejanja v skladu z Direktivo 2002/21/ES Evropskega parlamenta in Sveta o skupnem ureditvenem okviru za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (OJ L 114, 8.5.2003, str. 45; v nadaljnjem besedilu: Priporočilo o upoštevne trgovih produktov in storitev). V njem je Evropska komisija opredelila trge produktov in storitev v sektorju elektronskih komunikacij, katerih značilnosti lahko utemeljujejo uvedbo regulativnih obveznosti iz posebnih direktiv in so tako lahko predmet predhodne (ex-ante) regulacije. Pri določitvi t.i. upoštevne trgov je Evropska komisija ravnala v skladu z načeli konkurenčnega prava. Agencija je omenjene upoštevne trge produktov in storitev prevzela s sprejetjem Splošnega akta o določitvi upoštevne trgov.

Družba Telekom Slovenije d.d. v svojem dopisu z dne 22.12.2004 navaja, da predmet postopka določitve operaterja s pomembno tržno močjo po 22. členu ZEKom ne sme biti nikakršno določanje upoštevni trgov, temveč zgolj njihova analiza. Agencija na tem mestu pojasnjuje, da je upoštevne trge produktov in storitev agencija določila, ko je sprejela Splošni akt o določitvi upoštevni trgov in da je 22. člen ZEKom podlaga za tržne analize in ukrepanje na podlagi tako opravljenih analiz. Iz Splošnega akta o določitvi upoštevni trgov pa je razvidno, da so upoštevni trgi produktov in storitev zgolj navedeni, kar pomeni, da je potrebno posamezni upoštevni trg podrobneje opredeliti oz. definirati v okviru posamezne odločbe o določitvi operaterja oz. operaterjev s pomembno tržno močjo, ki se izdaja na podlagi opravljene analize, saj je potrebno opredeliti kateri produkti oz. storitve se na tem trgu nahajajo. Opredelitev oz. definicijo upoštevne trga produktov in storitev je pri tem potrebno opraviti s pomočjo dveh kriterijev, to je zamenljivost povpraševanja in zamenljivost ponudbe, kar omogoča, da se upošteva specifične nacionalne okoliščine pri oblikovanju posameznega upoštevne trga produktov in storitev. Agencija ponovno poudarja, da je predmet tega postopka medoperaterski trg in ne maloprodajni trg.

Zamenljivost povpraševanja

Zamenljivost povpraševanja se ugotavlja na podlagi zamenljivosti storitve z vidika kupca. Zamenljivost povpraševanja omogoča, da se določi storitve ali nabor storitev, ki so v očeh potrošnika substituti, to so tiste storitve, ki so lahko zamenljive v primeru relativnega zvišanja cen. Pri ugotavljanju obstoja zamenljivosti povpraševanja se mora upoštevati vsako prejšnje obnašanje potrošnikov. Kjer je mogoče, se preveri preteklo gibanje cen potencialnih konkurenčnih storitev. Če pa teh podatkov ni in če je potrebno, se poišče in preveri verjetne reakcije potrošnikov in ponudnikov na relativno povišanje cen storitev, ki so predmet analize.

Možnost potrošnikov, da lahko zamenjajo storitev za drugo storitev zaradi majhnega vendar pomembnega dviga cen, je lahko ovirana zaradi znatnih stroškov prehoda. Potrošniki, ki so investirali v tehnologijo z namenom prejemanja storitve morda ne bodo pripravljeni prevzeti kakršnihkoli dodatnih stroškov, ki so povezani z zamenjavo obravnavane storitve za substitut. Pogosto pa se tudi zgodi, da so potrošniki priklenjeni na obstoječega ponudnika z dolgoročnimi pogodbami ali z visokimi stroški zamenjave terminalske opreme. V primerih, ko je potrošnik soočen z visokimi stroški zamenjave storitve A za storitev B, ti dve storitvi ne smeta biti vključeni v isti upoštevni trg.

Razvezan dostop do krajevne zanke omogoča operaterjem, ki želijo dostop do krajevne zanke, možnost vstopa na trg predvsem širokopasovnih in tudi ozkopasovnih storitev. Kljub temu, da je kabelsko omrežje v Republiki Sloveniji zelo razširjeno, se ne more kosati z razširjenostjo fiksnega telefonskega omrežja in tako z razvezanim dostopom do krajevne zanke.

Na podlagi analize zbranih podatkov, je razvidno, da se kaže jasna meja med končnimi uporabniki ozkopasovnih in širokopasovnih storitev, ter da sta dostop do interneta preko kabelskega modema in ADSL funkcionalno zamenljivi storitvi, vendar je širokopasovni dostop preko kabelskega omrežja koncentriran tam, kjer kabelsko omrežje tak dostop omogoča. S tehničnega stališča je rešitev slabša od xDSL, ker je pasovna širina posameznega uporabnika odvisna od skupne širine vseh uporabnikov istega sistema.

Družba Telekom Slovenije d.d. v dopisu z dne 22.12.2004 navaja, da je agencija v analizi upoštevne trga neupravičeno obravnavala zgolj ADSL dostop. Agencija na tem mestu

dodaja, da je pri definiciji upoštevnega trga poudarjen sodostop do krajevne zanke in s tem uporaba širokopasovnega dostopa za končne uporabnike, vendar se agencija jasno zaveda kar je razvidno iz nadaljevanja, da se prek razvezave krajevne zanke in podzank nudi tako storitev govorne telefonije kot tudi storitve širokopasovnega dostopa za končne uporabnike. Analiza sama pa govori samo o sodostopu do krajevne zanke, ker čeprav družba Telekom Slovenije d.d. ponuja tako storitev povsem razvezanega dostopa kot tudi sodostop do krajevne zanke, zaenkrat trži le sodostop.

V Republiki Sloveniji je več potencialnih možnosti zamenljivosti povpraševanja na medoperaterskem trgu za namen nudenja širokopasovnih storitev končnim uporabnikom. Kabelsko omrežje je dobro razvito in sčasoma lahko postane substitut za bakreno krajevno zanko. Vseeno pa bi to zahtevalo večja vlaganja v kabelska omrežja, kar pomeni, da posodobitev oz. prilagoditev kabelskega omrežja v krajšem obdobju ni mogoča. Ko bo agencija opravila naslednjo analizo tega upoštevnega trga, bo ponovno ocenila stanje na trgu in tako ugotovila ali je na področju zamenljivosti povpraševanja prišlo do spremembe.

Med druge tehnologije dostopa do končnih uporabnikov sodi tudi fiksni brezžični dostop, ki se predvsem uporablja za direkten dostop uporabnikov, ki s posebno opremo dostopa, s fiksnimi brezžičnimi povezavami namesto metalne krajevne zanke do operaterja, ki ima opremo postavljeno v bližini. Čeprav cena fiksnega brezžičnega dostopa pada, je število fiksnih brezžičnih dostopov do uporabnikov v Republiki Sloveniji v primerjavi z razširjenostjo metalne krajevne zanke zanemarljivo majhno. Agencija zaključuje, da fiksni brezžični dostop ni zamenjava za razvezan dostop do krajevne zanke.

Za dostop do večjih poslovnih uporabnikov, ki potrebujejo večje hitrosti širokopasovnega dostopa, kot jih nudijo xDSL tehnologije, se uporabljajo zakupljeni vodi. Take povezave omogočajo tako ozkopasovno kot širokopasovno povezavo, vendar ne z xDSL tehnologijo, ki deluje preko metalne krajevne zanke. Ker je taka povezava povezana z veliko večjimi stroški, je namenjena le majhnemu številu uporabnikov, ki potrebujejo zmogljivejše povezave. Tudi če bi obstajali zakupljeni vodi v bližini končnih uporabnikov, bi ti zadostovali za zamenjavo krajevnih zank majhnega števila rezidenčnih ali poslovnih uporabnikov, drugače pa bi bile potrebne velike investicije v lokalne multiplekserje. Poleg tega zakupljeni vodi ne obstajajo v bližini večine rezidenčnih uporabnikov. Agencija tako meni, da zakupljeni vodi niso zamenjava za razvezan dostop do krajevne zanke.

Agencija na podlagi vsega navedenega zaključuje, da trenutno na medoperaterskem trgu ne obstaja substitut za dostop do krajevne zanke.

Zamenljivost ponudbe

Pri ugotavljanju zamenljivosti ponudbe je potrebno upoštevati, da se podjetje, ki trenutno ne deluje na upoštevem trgu lahko odloči za vstop na trg, v primeru povišanja relativnih cen in v razumem roku. V primeru, ko so stroški zamenjave zagotavljanja storitev za obravnavano storitev relativno zanemarljivi, mora biti ta storitev vključena v upoštevni trg. Dejstvo, da ima konkurenčno podjetje v lasti sredstva za zagotavljanje storitev je nerelavanto, če so potrebne znatne dodatne investicije za zagotavljanje te storitve. Prav tako pa je potrebno upoštevati dolgoročno vezavo kapacitet pri zagotavljanju storitev. Zgolj slučajna hipotetična zamenljivost ponudbe ni zadosten pogoj za določitev trga.

Prav tako je potrebno upoštevati obstoječe pravne oz. regulatorne in strukturne ovire, ki lahko preprečijo pravočasen vstop na upoštevni trg in posledično onemogočijo zamenljivost ponudbe. Pravne oz. regulatorne ovire so posledica zakonodajnih, administrativnih ali drugih državnih ukrepov, ki imajo neposredni učinek na pogoje vstopa in/ali položaj operaterjev na upoštevem trgu. Strukturne ovire pa obstajajo, če pri danem povpraševanju stanje tehnologije in obstoječa struktura stroškov povzročata asimetrične pogoje med bivšim monopolistom in operaterji, ki želijo vstopiti na trg. To pa slednjim otežuje vstop na trg ali jih celo izključuje iz trga.

Zamude in ovire pri sklepanju dogovorov o razvezanem dostopu do krajevne zanke in skupni lokaciji, onemogočajo uporabo novih omrežij konkurentov in zagotovitev storitve na kratki rok.

Zamenljivost ponudbe ne služi samo za definiranje upoštevnega trga, ampak tudi za določanje udeležencev na upoštevem trgu.

Agencija meni, da je v Republiki Sloveniji zelo omejeno število operaterjev, ki bi lahko v hitrem času začeli ponujati storitev razvezanega dostop do bakrenih krajevnih zank. Ti operaterji bi morali vložiti znatna sredstva za nadgradnjo omrežja. Večina kabelskih omrežij trenutno ne omogoča zagotavljanje širokopasovnega dostopa na maloprodajnem ali medoperaterskem trgu. Arhitektura omrežja in upravljanje takih nadgrajenih kabelskih omrežij trenutno ne omogočajo kontrole nad kabelsko povezavo do določenega končnega uporabnika kot to omogoča razvezan dostop do krajevne zanke.

Po mnenju družbe Telekom Slovenije d.d., iz dopisa z dne 22.12.2004, ni nobenih podatkov o tem, da kabelska infrastruktura v Republiki Sloveniji ta hip ni substitut za krajevno zanko. Agencija pojasnjuje, da obstoječa tehnologija v kabelskem omrežju še ne omogoča dostopa do uporabnikov, ki bi bil enakovreden razvezanemu dostopu do krajevne zanke, saj ne omogoča dostopa do javnega telefonskega omrežja, ki bi enemu operaterju omogočala uporabo frekvenčnega spektra za negovorni pas, drugemu operaterju pa uporabo frekvenčnega spektra za zagotavljanje javnih telefonskih storitev. V nasprotju z navedbami družbe Telekom Slovenije d.d. so podatki družbe Telemach d.o.o. za analizo upoštevnega trga povsem nerelevantni, ker družba Telemach d.o.o. ne nudi dostopa do javnega telefonskega omrežja, ki omogoča razvezan dostop do krajevne zanke. V opazovanem obdobju od 1.1.2002 do 30.6.2004 nobeno kabelsko omrežje ni nudilo dostopa do javnega telefonskega omrežja, čeprav je po navedbah družbe Telekoma Slovenije d.d. potekala intenzivna nadgradnja kabelskih omrežij z namenom, da bi se preko njih omogočil širokopasovni dostop do interneta. Agencija je v skladu s prvim odstavkom 21. člena ZEKom dolžna trge analizirati v rednih časovnih intervalih, tako bo pri naslednji analizi upoštevnega trga ponovno ocenila stanje na trgu in pri tem ugotavljala ali je glede zamenljivosti ponudbe prišlo do spremembe.

Brezžični dostop omogoča dostop do omrežja z uporabo frekvenc in s tem zagotavljanje širokopasovnega dostopa, vendar je razširjenost in razdrobljenost takega omrežja glavni vzrok za nekonkurenčnost v primerjavi z razvezanim dostopom do krajevne zanke.

Visoki potopljeni stroški (stroški, ki ne bodo povrnjeni pri izstopu iz trga) pri gradnji omrežij skupaj z ekonomijo obsega in gostoto so glavne značilnosti dostopovnih omrežij. Ti stroški občutno zvečajo ovire za vstop na trg za operaterje, ki načrtujejo krajevna dostopovna omrežja z namenom zagotavljanja širokopasovnega dostopa.

Agencija na podlagi vsega navedenega zaključuje, da trenutno na medoperaterskem trgu ne obstaja substitut za dostop do krajevne zanke.

Definicija upoštevnega storitvenega trga: razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev (medoperaterski trg)

Upoštevni storitveni trg Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev je medoperaterski trg, ki vključuje naslednje storitve:

- povsem razvezan dostop do krajevne zanke - zagotovitev dostopa operaterju do krajevne zanke ali krajevne podzanke obstoječega operaterja, z odobritvijo uporabe celotnega frekvenčnega spektra posukanega kovinskega para.
- sodostop do krajevne zanke - zagotovitev dostopa operaterja do krajevne zanke ali krajevne podzanke obstoječega operaterja z odobritvijo uporabe frekvenčnega spektra posukanega kovinskega para za negovorni pas, pri tem krajevno zanko še naprej uporablja obstoječi operater za zagotavljanje javnih telefonskih storitev.
- skupno uporabo objektov oziroma zagotavljanje fizičnega prostora in tehničnih zmogljivosti potrebnih za primerno namestitvev in povezavo ustrezne opreme operaterja - skupna lokacija.

Za nove operaterje na trgu elektronskih komunikacij ne bi bilo ekonomsko učinkovito, če bi v celoti podvajali infrastrukturo dostopa preko bakrene krajevne zanke prvotnega operaterja. Alternativne infrastrukture kot so kabelska omrežja, satelitske povezave, brezžične krajevne zanke niso enako funkcionalne ali splošno razširjene.

Razvezani dostop do krajevne zanke omogoča novim udeležencem na trgu, da konkurirajo prvotnemu operaterju oziroma operaterju s pomembno tržno močjo na upoštevem trgu Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke, s ponudbo storitev prenosa podatkov z visoko bitno hitrostjo za neprekinjeni dostop do interneta za večpredstavnostne aplikacije, ki temeljijo na tehnologiji digitalnih naročniških vodov (DSL), in s ponudbo storitev govorne telefonije. Utemeljena zahteva za razvezani dostop pomeni, da je dostop potreben operaterju za izvajanje storitev in da bi zavrnitev zahteve preprečila, omejila ali izkrivljala konkurenco na tem področju.

Skupna lokacija je zagotavljanje prostora v prostoru glavnega delilnika za postavitve opreme operaterjev, ki so upravičeni do razvezanega dostopa do krajevne zanke. Obstajajo različne oblike skupne lokacije (na primer: fizična lokacija, kjer se oprema operaterja locira v prostorih operaterja, ki je dolžan ponuditi razvezan dostop do krajevne lokacije in skupno lokacijo). V okviru zagotavljanja skupne lokacije so potrebne tudi vse pomožne (ostale) storitve, ki so potrebne za skupno lokacijo kot so dostop do glavnega delilnika in zagotavljanje električne energije.

Da bi operaterji lahko uporabljali razvezavo krajevne zanke, morajo imeti možnost, da postavijo svojo opremo v bližini glavnega delilnika. Oddaljenost opreme mora biti čim manjša, da je inštalacijski vod čim krajši. Operaterji se lahko poslužujejo prostora, kjer se nahaja glavni delilnik, če ta obstaja, ali uporabijo bližnjo lokacijo v bližini prostora glavnega delilnika obstoječega operaterja.

Geografski trg

Upoštevni geografski trg obsega vsa področja, kjer operaterji ponujajo storitve in povprašujejo po storitvah v enakih pogojih konkurence. Pri določanju upoštevnega trga se ne upoštevajo področja, na katerih so pogoji konkurence pomembno različni.

Geografski trg za medoperaterski trg Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev je Republika Slovenija.

C. Analiza upoštevnega trga o obstoju konkurence

V okviru analize agencija ugotavlja ali na posameznem upoštevnelem trgu obstaja učinkovita konkurenca. Evropska komisija je sprejela smernice, ki naj bi pomagale nacionalnim regulatorjem držav članic EU pri ugotavljanju obstoja konkurence na upoštevnelem trgu in ocenitvi položaja s pomembno tržno močjo. Iz Smernic Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči v skladu z regulativnim okvirom Skupnosti za elektronska komunikacijska omrežja in storitve (OJ C 165, 11.7.2002, str. 6; v nadaljnjem besedilu: Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči) izhaja, da je ugotovitev, da na ustreznem trgu obstaja učinkovita konkurenca, enakovredna ugotovitvi, da nobeno podjetje samo ali skupaj z drugim podjetjem nima pomembne tržne moči na tem trgu. Iz tega sledi, da mora nacionalni regulativni organ v primeru, da ugotovi, da na ustreznem trgu ni učinkovite konkurence, določiti podjetje s pomembno tržno močjo na tem trgu in v skladu s členom 16(4) Okvirne direktive naložiti ustrezne obveznosti ali pa ohraniti ali spremeniti take obveznosti, kjer že obstajajo. Agencija je na podlagi šestega odstavka 19. člena ZEKom zavezana, da pri določanju pomembne tržne moči ravna skladno z zakonodajo ES in dosledno upošteva smernice Evropske komisije, ki urejajo tržno analizo in določitev pomembne tržne moči na področju elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev.

Definicija operaterja s pomembno tržno močjo je v ZEKom-u določena v prvem odstavku 19. člena. Iz določila izhaja, da ima operater pomembno tržno moč, če ima sam ali skupaj z drugimi operaterji na določenem trgu javnih komunikacijskih omrežij oziroma javnih komunikacijskih storitev (upoštevni trg) položaj, enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom.

Za razliko od naknadnega (ex-post) nadzora pri katerem se s pomočjo uporabe pravil splošnega konkurenčnega prava s strani organa pristojnega za varstvo konkurence ugotavlja zloraba prevladujočega položaja, se z vnaprejšnjo (ex ante) regulacijo, ki jo na področju elektronskih komunikacij opravlja agencija, izboljšujejo razmere na ne dovolj konkurenčnem trgu z namenom hitrejšega razvoja konkurence. Pri tovrstni regulaciji je potrebno pri tržni analizi uporabiti tako obstoječa dejstva, prav tako pa je potrebno napraviti prognoze za prihodnost. Ugotavlja se torej, ali je trg potencialno konkurenčen, in s tem tudi, ali je pomanjkanje učinkovite konkurence začasno ali trajno.

Kadar agencija presoja, ali ima operater pomembno tržno moč v skladu s prvim odstavkom 19. člena ZEKom, upošteva primeroma določena merila v četrtem odstavku omenjenega člena. Agenciji pri določitvi operaterja s pomembno tržno močjo ni potrebno kumulativno uporabiti vsa merila, temveč upošteva tista merila, ki so primerna in na podlagi katerih lahko

oceni položaj operaterja oz. operaterjev na trgu. Agencija je pri tržni analizi upoštevala naslednja merila:

1. tržni delež operaterja na upoštevnem trgu in spreminjanje njegovega tržnega deleža na upoštevnem trgu v daljšem obdobju.

Zelo visok tržni delež operaterja je pomemben pokazatelj o obstoju prevladujočega položaja na trgu. Iz obsežne sodne prakse Sodišča ES (Zadeva AKZO/Komisija, C-62/1986, točka 60) izhaja, da je že samo dejstvo, da ima neko podjetje tržni delež večji od 50%, dokaz o obstoju pomembne tržne moči na določenem trgu. Podjetju z visokim tržnim deležem se lahko pripisuje pomembno tržno moč, če je bil tržni delež konstanten skozi daljše časovno obdobje.

V Republiki Sloveniji v proučevanjem obdobju od 1.1.2002 do 30.6.2004 deluje le en ponudnik razvezave krajevne zanke na medoperaterskem trgu, to je družba Telekom Slovenije d.d. in ima posledično 100% tržni delež iz naslova sodostopa do krajevne zanke. Na tem trgu je začela delovati v 1. polletju 2003 in njen tržni delež je vse proučevano obdobje ostal stabilen v višini 100%. Čeprav družba Telekom Slovenije d.d. trži tudi povsem razvezan dostop do krajevne zanke, v opazovanem obdobju iz tega naslova ni ustvarila prihodkov. Na tem trgu torej ni učinkovite konkurence. Čeprav velikost tržnega deleža ni zadosten pokazatelj o položaju operaterja na trgu, je visok tržni delež družbe Telekom Slovenije d.d. vsekakor pomembna podlaga za opredelitev operaterja s pomembno tržno močjo. V tem obdobju je družba Telekom Slovenije d.d. tudi uspela močno povečati prihodke iz tega naslova, in sicer za 384%, kar kaže, na to, da bo še nekaj časa ohranila stabilen položaj na trgu.

2. ovire za vstop na upošteveni trg in vpliv na potencialno konkurenco na tem trgu

Grožnja za vstop na trg, bodisi da vstopajoči vstopa na dolgi rok bodisi za krajši čas, je ena izmed glavnih pritiskov potencialnih konkurentov na družbo Telekom Slovenije d.d., kjer je tak vstop verjeten (in ne zgolj hipotetičen), pravočasen in upoštevanja vreden. Grožnja vstopa na trg se zmanjša s postavljanjem ovir za vstop.

Ovire za vstop na trg so lahko pravne oz. regulatorne, strukturne in strateške ter so podrobneje obrazložene v nadaljevanju.

Družba Telekom Slovenije d.d. v dopisu z dne 22.12.2004 navaja, da ji ni razumljivo za kakšne pravne oz. regulatorne ovire pravzaprav gre. V primeru, da bi takšne ovire obstajale, bi jih država morala odpraviti s ciljem čim lažjega vstopa konkurenta na trg. Agencija pojasnjuje, da so tovrstne ovire lahko posledica varovanja pravnega reda. Kot primer agencija navaja, da bo alternativni operater, ki želi vzpostaviti svoje lastno elektronsko komunikacijsko omrežje, to storil tako, da bo zgradil objekte, naprave in položil ustrezno napeljavo. Pri tem je soočen s tem, da mora izvesti podzemne ali nadzemne komunikacijske napeljave in postaviti objekte ter naprave, vse to pa na tuji nepremičnini. Tukaj je operater soočen s problemom pridobitve pravic oz. služnosti na tujem zemljišču, za to pa je potreben določen čas, kar ima za posledico kasnejšo vzpostavitev elektronsko komunikacijskega omrežja in s tem oviro za vstop na trg.

Strukturne ovire obstajajo, če pri danem povpraševanju stanje tehnologije in obstoječa struktura stroškov povzročata asimetrične pogoje med bivšim monopolistom in operaterji, ki želijo vstopiti na trg. To pa slednjim otežuje vstop na trg ali jih celo izključuje iz trga.

Družba Telekom Slovenije d.d. v dopisu z dne 22.12.2004 še naprej navaja, da ji ni jasno, kako bi lahko v liberaliziranem režimu gradnje omrežji obstoječi operater postavljala ovire za vstop na trg operaterju, ki bi gradil alternativno dostopovno omrežje, namenjeno razvezani ponudbi tretjim operaterjem. Agencija ugotavlja, da gre pri tovrstnih ovirah za strateške ovire, ki jih lahko povzroča operater s pomembno tržno močjo. Alternativni operater, je v času gradnje svojega lastnega elektronskega komunikacijskega omrežja pa vse do vzpostavitve celotnega omrežja odvisen od dostopa do elektronskega komunikacijskega omrežja (kar vključuje tudi razvezan dostop do krajevne zanke) operaterja s pomembno tržno močjo. Le tako bo alternativni operater lahko v tem prehodnem obdobju ponujal elektronske komunikacijske storitve, saj bo delno uporabljal lastno elektronsko komunikacijsko omrežje, delno pa bi se posluževal elektronskega komunikacijskega omrežja operaterja s pomembno tržno močjo. Tako je potrebno razumeti strateške ovire operaterja s pomembno tržno močjo, saj bo le-ta lahko oviral pridobitev dostopa do elektronskega komunikacijskega omrežja alternativnemu operaterju.

V uradni evidenci agencije je za opravljanje storitev dostop do javnega telefonskega omrežja na lastni infrastrukturi registriranih 7 operaterjev. Od teh trenutno le Telekom Slovenije d.d. opravlja storitve dostopa na medoperaterskem trgu, ostali pa se šele pripravljajo za vstop na trg.

Agencija ocenjuje, da bi vstop na ta trg zahteval znatne investicije, pretežno kot potopljene stroške oziroma stroške, ki ne bodo povrnjeni pri izstopu iz trga. Karakteristika dostopovnih omrežij so potopljene stroški, ekonomija povezanosti in gostota, kar znatno povečuje ovire za vstop novih operaterjev, ki načrtujejo krajevna dostopovna omrežja. Zaradi pomembnosti gostote, bo vstop na trg ekonomsko upravičen le, če bo penetracija oskrbovanega področja zadosti visoka. Nadzor nad infrastrukturo, ki jo ni mogoče zlahka podvojiti, je torej ovira za vstop na upoštevni trg. Zaradi vsega navedenega agencija ocenjuje, da je na kratek rok malo možnosti za nov vstop in zagotavljanje storitev.

Agenciji ni znano, da bi kdorkoli od novih vstopajočih nameraval zgraditi novo dostopovno omrežje (ki bo sposobno zagotavljati te storitve), ki bo nadomestilo vse ali del omrežja družbe Telekom Slovenije d.d. ali da bi nameraval investirati v dograditev obstoječe infrastrukture do te mere, da bi bilo mogoče zagotoviti nadomestni dostop. Agencija ugotavlja, da analiza tega merila kaže na obstoj pomembne tržne moči družbe Telekom Slovenije d.d. na upoštevni trgu.

3. vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja

Kjer so kupci zadosti veliki in imajo zadosti moči, se lahko racionalno odzovejo na vsak poskus za zvišanje cen prodajalca. Agencija ugotavlja, da na tem trgu obstaja le en kupec, hčerinska družba družbe Telekom Slovenije d.d. in sicer družba Siol d.o.o., ki kupi vso količino. Vendar izravnalna kupna moč obstaja le tedaj, kadar imajo velike stranke zmožnost v razumnem roku uporabiti alternative kot odgovor na zvišanje cene ali grožnjo po zvišanju cen. Alternativa pa je, da bodisi preneha kupovati oziroma bodisi da zamenja ponudnika. Agencija ugotavlja, da kupec pravzaprav nima alternative glede na družbo Telekom Slovenije d.d. in da je edini kupec njena hčerinska družba. Zaradi navedenega agencija

ugotavlja, da na tem trgu kupec nima izravnalne kupne moči, to je moči, da bi lahko ogrozil tržni položaj družbe Telekom Slovenije d.d..

4. faza v razvoju trga

Dodatni pogled pri ocenjevanju stanja konkurence na trgu je presoja faze razvoja trga, od katere je odvisno veliko indikatorjev konkurence, kot npr. tržni deleži, ovire za vstop na trg in trend razvoja cen. Pri presoji faze razvoja trga ocenjujemo, v kateri fazi razvoja je trg: ali je trg šele nastal, ali se nahaja v fazi rasti ali zrelosti. Fazo razvoja trga je mogoče opazovati in določiti preko razvoja različnih indikatorjev v času, kot število udeležencev na trgu, število vstopov na trg in izstopov iz trga, celotnih prihodkov, celotne količine in cene. Glede na to, da le družba Telekom Slovenije d.d. razpolaga z dostopovnim komunikacijskim omrežjem, lahko le njo štejemo za ponudnika storitve. Nadaljnjih vstopov in izstopov na trg ne moremo opazovati, ker se še niso zgodili in tudi ni pričakovati, da bi se v kratkem času.

Glede na to, da je družba Telekom Slovenije d.d. začela z zagotavljanjem storitve razvezanega dostopa do krajevne zanke šele v letu 2003 in da je še vedno edini ponudnik na trgu, agencija ocenjuje, da v proučevanem obdobju razvoj trga ni mogoče opazovati.

Agencija zaključuje, da merilo o fazi v razvoju trga ne prispeva k ugotovitvi položaja družbe Telekom Slovenije d.d. na upoštevnom trgu. Rezultati analize tega merila niso podali relevantnih informacij za ugotovitev stanja na upoštevnom trgu.

5. doseganje ekonomij obsega in ekonomij povezanosti

Ekonomije obsega so značilne za proizvodne procese, ki vsebujejo visoke fiksne stroške, kar je ena izmed značilnosti elektronsko komunikacijskih trgov. Ekonomije obsega lahko predstavljajo oviro za vstop ali prednost pred obstoječimi konkurenti.

Ekonomije povezanosti obstajajo, če so povprečni stroški za proizvod oziroma storitev nižji zaradi tega, ker se storitve zagotavlja v istem podjetju skupaj z drugimi storitvami. Ekonomije povezanosti so značilne, kjer se storitve zagotavljajo preko omrežja. Zmogljivost omrežja se lahko namreč deli med več storitev. Ekonomije povezanosti predstavljajo oviro za vstop novih konkurentov ali prednost pred obstoječimi konkurenti.

Družba Telekom Slovenije d.d. je operater, ki deluje na celotnem ozemlju države in ponuja paleto storitev širokemu krogu uporabnikov, dosega tako ekonomije obsega kot ekonomije povezanosti, kar predstavlja prednost pred konkurenti. Agencija ugotavlja, da omenjena indikatorja prav tako kažeta na pomembno tržno moč operaterja.

6. kontrola nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti

V uradni evidenci agencije je za opravljanje storitev dostop do javnega telefonskega omrežja na lastni infrastrukturi registriranih 7 ponudnikov. Od navedenih ponudnikov ima le družba

Telekom Slovenije d.d. omrežje na celotnem ozemlju države, ostali pa nastopajo le na določenem geografskem območju, ali pa še sploh nimajo svojega omrežja.

Agencija ocenjuje, da bi vstop na ta trg zahteval znatne investicije, pretežno kot potopljene stroške oziroma stroške, ki ne bodo povrnjeni pri izstopu iz trga. Ti potopljene stroški, skupaj z ekonomijami povezanosti in gostoto (density), ki so karakteristika za dostopovna omrežja, znatno povečujejo ovire za vstop za operaterje, ki načrtujejo nova krajevna dostopovna omrežja. Zaradi pomembnosti gostote, bo vstop na trg ekonomsko upravičen le, če bo penetracija oskrbovanega področja zadosti visoka. Ker iz navedenega agencija ugotavlja, da je na kratki rok malo možnosti za nov vstop in zagotavljanje storitev, agencija zaključuje, da ima družba Telekom Slovenije d.d. kontrolo nad infrastrukturo, ki se je ne da zlahka podvojiti. Agencija ugotavlja, da ta indikator prav tako kaže na pomembno tržno moč operaterja.

7. stopnja diferenciacije produkta

Bolj so si storitve podobne same po sebi ali bolj podobne so si storitve v očeh kupca, večja je možnost za cenovno konkurenco med ponudniki, in posledično skrivne dogovore med ponudniki. Pri diferenciranih storitvah pa konkurenca ni odvisna le od cene, ampak je rezultat več dejavnikov.

Glede na to, da storitev razvezanega dostopa do krajevne zanke z namenom zagotavljanja širokopasovnih in govornih storitev, ki jo nudi družba Telekom Slovenije d.d., nima substituta, je storitev homogena. Povpraševalci oz. operaterji tako nimajo možnost, da bi storitev razvezanega dostopa do krajevne zanke nadomestili z ustreznim substitutom, zato agencija ocenjuje, da tudi ta indikator kaže na pomembno tržno moč družbe Telekom Slovenije d.d..

8. zvezanost storitev

Zvezanost storitev je mogoče opazovati predvsem v bolj zrelih trgih. Značilnost diverzifikacije je, da podjetje ponuja nabor povezanih storitev in produktov z namenom, da zmanjša pritiske konkurentov, ki pa morda ne morejo ponujati celotnega nabora storitev. V tem pogledu zvezanost oziroma diverzifikacija storitev omogoča, da podjetje obdrži in vzdržuje svojo bazo uporabnikov.

Agencija ugotavlja, da merilo o zvezanosti storitev ne prispeva k ugotovitvi položaja družbe Telekom Slovenije d.d. na upoštevem trgu, saj agencija na podlagi tega merila ni pridobila relevantnih informacij za ugotovitev stanja na upoštevem trgu.

9. elastičnost povpraševanja

Z elastičnostjo povpraševanja merimo spremembo prodane količine, ki je rezultat spremembe cene. Pri popolno elastičnem povpraševanju je krivulja povpraševanja vodoravna. Že majhno povečanje cene bo povzročilo, da bodo kupci prenehali kupovati

storitev. Pri popolno neelastičnem povpraševanju je krivulja povpraševanja navpična. Ne glede na spremembo cene bodo kupci kupovali isto količino storitve. Da bi ocenili ali izračunali kolikšna je elastičnost povpraševanja moramo poznati krivuljo povpraševanja. Krivulja povpraševanja kaže na kombinacije cene in količine. Agencija ugotavlja, da je bila v opazovanem obdobju od začetka trženja storitve razvezanega dostopa do krajevne zanke cena ves čas nespremenjena, prihodki pa so se povečevali, kar posledično pomeni, da so se ob nespremenjeni ceni povečevale količine. Glede na to, da je družba Telekom Slovenije d.d. v opazovanem obdobju šele začela tržiti to storitev, agencija ugotavlja, da ni mogoče ugotoviti poteka krivulje povpraševanja in posledično oceniti elastičnosti povpraševanja.

Iz omenjenega razloga agencija zaključuje, da merilo o elastičnosti povpraševanja ne prispeva k ugotovitvi položaja družbe Telekom Slovenije d.d. na upoštevem trgu. Rezultati analize tega merila niso podali relevantnih informacij za ugotovitev stanja na upoštevem trgu.

10. možnost dostopa do finančnih virov

S kazalniki financiranja presojamo sestavo obveznosti do virov sredstev. Struktura obveznosti do virov sredstev vpliva na finančno tveganje ter donosnost podjetja. Ti kazalci so zlasti pomembni za posojilodajalce pri oceni tveganja glede vračila povračila. Donosnost in finančno tveganje sta povezana. Podjetja s stabilnim, dobro predvidljivim poslovanjem lahko varneje uporabljajo več dolžniških virov financiranja.

Agencija je preverjala naslednje kazalnike:

- stopnjo osnovnosti kapitala (koeficient kaže, kolikšen je delež osnovnega kapitala v celotnem kapitalu podjetja)
Iz podatkov družbe Telekom Slovenije d.d. je razvidno, da stopnja osnovnosti kapitala pada in sicer iz 34,21% v letu 2002 na 31,48% v letu 2004 (prva polovica leta). Iz navedenega izhaja, da so se v celotnem kapitalu povečale kapitalske rezerve, rezerve iz dobička, preneseni čisti dobiček iz prejšnjih let in/ali prevrednotovalni popravek kapitala.
- stopnjo dolžniškosti kapitala (delež dolgov v financiranju kaže, kolikšen del sredstev podjetja je financiran s tujimi viri oziroma dolgovi)
Iz podatkov družbe Telekoma Slovenije d.d. izhaja, da je to 21,82 % v letu 2004 (prva polovica leta) oziroma 25,51% v letu 2003. Nižja vrednost kazalca zmanjšuje tveganje glede vračila glavnice in obresti. Agencija ocenjuje, da velik delež kapitala v financiranju (in s tem posledično nizek delež dolgov) zmanjšuje tveganje pri poslovanju.
- koeficient dolgovno - kapitalskega razmerja (koeficient kaže razmerje med dolgovi in kapitalom)
Iz podatkov družbe Telekom Slovenije d.d. izhaja, da ima koeficient trend padanja, v letu 2002 je znašal 39,2 %, v letu 2003 34,49% ter 28,10% v letu 2004 (prva polovica leta).
- ROE (koeficient čiste dobičkovnosti kapitala - kazalnik je pravzaprav najpomembnejši kazalec poslovanja podjetja, saj »posredno« meri donosnost naložbe lastnikov podjetja. Kaže koliko denarnih enot je ustvarila ena denarna enota kapitala.
Iz podatkov družbe Telekom Slovenije d.d. je razvidno, da ROE narašča in sicer od 2,92 % v letu 2002 na 4,3 % v letu 2004.

Agencija ugotavlja, da je struktura kazalnikov pri družbi Telekom Slovenije d.d. ugodna. Majhen delež dolgov in posledično velik delež kapitala zmanjšuje tveganje pri poslovanju, s tem pa je dostop do finančnih virov za družbo Telekom Slovenije d.d. ugodnejši. Agencija

ocenjuje, da omenjeni indikator prav tako kaže na pomembno tržno moč družbe Telekom Slovenije d.d..

11. tehnološke prednosti

Tehnološka prednost lahko predstavlja oviro za vstop na trg ali prednost pred obstoječimi konkurenti.

Družba Telekom Slovenije d.d. je zakoniti naslednik podjetja PTT pri zagotavljanju javnih komunikacijskih omrežij oziroma javnih komunikacijskih storitev in je imel do konca leta 2000 izključno pravico gradnje omrežij in zagotavljanja storitev. Že leta 1927 je postavila prvo avtomatsko telefonsko centralo s 1000 priključki, skozi leta je modernizirala svoje omrežje in popolno digitalizacijo doseglo leta 2001. Družba Telekom Slovenije d.d. razpolaga s sodobno razvitim omrežjem. Ker iz navedenega izhaja, da ima družba Telekom Slovenije d.d. veliko tehnološko prednost pred drugimi konkurenti, agencija zaključuje, da tudi ta indikator kaže na pomembno tržno moč družbe Telekom Slovenije d.d. na upoštevni trgu.

12. razvitost prodajne in distribucijske mreže

Visoko razviti distribucijski sistemi so dragi za izgradnjo in za vzdrževanje in morda jih je celo nemogoče podvojiti. Predstavljajo tako oviro za vstop na trg kot tudi prednost pred obstoječimi konkurenti. Družba Telekom Slovenije d.d. ima zgrajeno distribucijsko mrežo z 12 ekskluzivnimi prodajnimi mesti. Agencija ugotavlja, da prodajna in distribucijska mreža za upoštevni trg Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke ni relevantna, saj je tovrstna mreža pomembna predvsem na maloprodajnih trgih.

13. stopnja vertikalne integracije

Smernice Komisije o analizi trga in oceni pomembne tržne moči obravnavajo integracijo kot vzvod tržne moči. Z vzvodom se razume kakršnokoli obnašanje s katerim podjetje, ki ima to moč, le-to prenese na drug potencialno konkurenčni trg. Ker je vzvod poskus izrinjanja tekmecev iz potencialno konkurenčnega trga, omejitev njihove prodaje oz. dohodkov, ali zgolj oviranje tekmecev pri vstopu na trg, se ga razume tudi kot oblika izključevanja konkurentov. Vertikalni vzvod se lahko definira tudi kot: »vsaka praksa prevladujočega, ki nekaterim uporabnikom odreka dostop do nujnih inputov z namenom vzdrževanja monopolne moči in to moč iz enega segmenta trga (segment ozkega grla) prenaša na drug trg (potencialno konkurenčen trg)«. Ker vzvod povzroča tržno moč na potencialno konkurenčnem trgu je običajno škodljiv za celotno družbeno blaginjo.

Družba Telekom Slovenije d.d. je s svojo hčerinsko družbo Siol d.o.o. pomemben akter na trgih kjer deluje (vertikalna veriga) od razvezanega dostopa do krajevne zanke na medoperaterskem trgu, do maloprodajnega trga ozkopasovnih in širokopasovnih storitev. Z vidika potrošnikov širokopasovni dostop, ki ga nudi družba Siol d.o.o. (zaradi prednosti, ki jih nudi), ni zamenljiv z drugimi vrstami dostopa, ki jih nudijo drugi ponudniki. Družba Telekom Slovenije d.d. je edini operater, ki ima v lasti dostopovno omrežje s katerim pokriva celotno

ozemlje Republike Slovenije. S tem je tudi edini operater, ki je pri oskrbovanju maloprodajnih storitev svojim končnim naročnikom, neodvisen od storitev tretjih na medoperaterskem trgu. Iz navedenega agencija zaključuje, da tudi ta indikator kaže na pomembno tržno moč družbe Telekom Slovenije d.d. naupoštevem trgu.

Zaključki analize o obstoju konkurence naupoštevem trgu:

Iz opravljene analize na podlagi zgoraj navedenih meril izhaja, da ima družba Telekom Slovenije d.d. pomembno tržno moč naupoštevem trgu Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke in da iz tega razloga ni učinkovite konkurence na trgu. Na to kažejo različni indikatorji analiziranih meril. Zelo pomemben pokazatelj o obstoju pomembne tržne moči je visok tržni delež v višini 100%, ki ga ima družba Telekom Slovenije d.d. naupoštevem trgu. Obstajajo pa tudi pravne, strukturne in strateške ovire, ki alternativnim operaterjem otežujejo vstop na trg. Vpliv velikih uporabnikov na moč operaterja s pomembno tržno močjo je majhna, saj je družba Telekom Slovenije d.d. edini ponudnik razvezanega dostopa do krajevne zanke, kar pomeni, da povpraševalci (storitev trenutno uporablja le Siol d.o.o.) te storitve nimajo izravnalne kupne moči. Družba Telekom Slovenije d.d. je operater, ki deluje na celotnem ozemlju države in ponuja paleto storitev širokemu krogu uporabnikov, zato dosega tako ekonomije obsega kot ekonomije povezanosti. Iz analize nadalje izhaja, da družba Telekom Slovenije d.d. nadzoruje infrastrukturo, ki jo ni mogoče zlahka podvojiti, saj so prisotni visoki potopljene stroški, kar še dodatno otežuje vstop alternativnih operaterjev na trg. Na podlagi merila o stopnji diferenciacije produkta agencija ugotavlja, da na trgu ni substituta, ki bi storitev razvezanega dostopa do krajevne zanke nadomestil, kar ponovno kaže na pomembno tržno moč družbe Telekom Slovenije d.d.. Iz kazalnikov financiranja izhaja, da ima družba Telekom Slovenije d.d. majhen delež dolgov in posledično velik delež kapitala, kar zmanjšuje tveganje pri poslovanju, s tem pa je dostop do finančnih virov ugodnejši. Pred liberalizacijo na področju telekomunikacij je imela družba Telekom Slovenije d.d. monopolni položaj na trgu. V lasti je imela celotno komunikacijsko omrežje, kar je nedvomno predstavljalo prednost pred potencialnimi konkurenti. V letu 2001 pa ji je celo uspelo modernizirati svoje omrežje s popolno digitalizacijo, kar družbi Telekom Slovenije d.d. prinaša dodatno tehnološko prednost pred konkurenti. Agencija ugotavlja, da obstaja vpliv vertikalne integracije, saj družba Telekom Slovenije d.d. preko svoje hčerinske družbe Siol d.o.o. deluje na maloprodajnem trgu. Ker je družba Telekom Slovenije d.d. edini operater, ki ima v lasti dostopovno omrežje s katerim pokriva celotno ozemlje Republike Slovenije, ji to omogoča, da svojo moč iz medoperaterskega trga prenaša na maloprodajni trg.

Merila o fazi v razvoju trga, zvezanosti storitev, elastičnosti povpraševanja ter razvitosti prodajne in distribucijske mreže niso prispevala k ugotovitvi položaja družbe Telekom Slovenije d.d. naupoštevem trgu. Rezultati analize teh meril niso podali relevantnih informacij za ugotovitev stanja naupoštevem trgu. Rezultati analize pa ne nasprotujejo ugotovitvi o obstoju pomembne tržne moči na podlagi ostalih meril.

Agencija je v skladu z 19. členom ZEKom družbo Telekom Slovenije d.d. naupoštevem trgu Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke določila za operaterja s pomembno tržno močjo, saj ima položaj, enakovreden prevladujočemu položaju, torej tak ekonomski vpliv, da mu omogoča znatno mero samostojnosti nasproti konkurentom, uporabnikom in potrošnikom. Agencija je zato odločila tako kot izhaja iz 1. točke izreka te odločbe.

D. O obveznostih operaterja s pomembno tržno močjo

V skladu z drugim odstavkom 22. člena ZEKom mora agencija z odločbo s katero določa operaterja s pomembno tržno močjo le temu hkrati naložiti vsaj eno izmed obveznosti iz 23. do 30. člena ZEKom. Izhodišče za ugotovitev primernih obveznosti za regulacijo trga so motnje konkurence, ki so že prisotne na trgu kot tudi potencialne motnje, ki lahko nastopijo v prihodnosti. Agencija je pri analizi upoštevnega trga ugotovila, da so prisotne oz. lahko nastopijo naslednje motnje konkurence na upoštevem trgu Razvezani dostop do krajevne zanke in podzanke:

- omejevanje razvezanega dostopa do krajevne zanke in dostopa do skupne lokacije,
- zaračunavanje prekomernih cen,
- oblikovanje necenovnih parametrov, ki preprečujejo konkurenco,
- neenako obravnavanje operaterjev.

Agencija se pri sprejemanju ukrepov odloča tako, da operaterju s pomembno tržno močjo naloži tiste obveznosti, ki so potrebne za doseg ciljev iz 120. člena ZEKom. Pri tem gre predvsem za pospeševanje učinkovite konkurence pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih omrežij, elektronskih komunikacijskih storitev in povezanih zmogljivosti ter storitev in skrb za interese državljanov EU. Prav tako želi agencija s sprejetimi ukrepi prispevati k razvoju notranjega trga. Agencija mora pri izbiri obveznosti, ki jih bo naložila operaterju s pomembno tržno močjo, ravnati v skladu z načelom sorazmernosti kot to določa drugi odstavek 22. člena ZEKom, kar pravilno ugotavlja tudi družba Telekom Slovenije d.d. v svojem dopisu z dne 24.12.2004. To pomeni, da lahko agencija naloži operaterju s pomembno tržno močjo zgolj tiste obveznosti, ki so nujno potrebne za doseg ciljev. Pri tem morajo biti koristi, ki so posledica delovanja agencije, v sorazmerju z dolžnostmi oz. obveznostmi, ki so naložene operaterju s pomembno tržno močjo.

Agencija je na podlagi opravljene analize ocenila, da je potrebno družbi Telekom Slovenije d.d. naložiti obveznosti iz 23. do 27. člena ZEKom in so podrobneje opredeljene v nadaljevanju. Pri teh obveznostih gre za komplementarne in ne alternativne obveznosti, saj je le z naložitvijo vseh obveznosti hkrati mogoče preprečiti ugotovljene motnje konkurence na upoštevem trgu.

1. Obveznost dopustitve razvezanega dostopa do krajevne zanke

Agencija lahko z odločbo iz prvega odstavka 26. člena ZEKom naloži operaterju s pomembno tržno močjo obveznost, da ugotovi vsem razumnim zahtevam za operaterski dostop do in uporabo določenih omrežnih elementov in povezanih zmogljivosti. Pri tem agencija lahko naloži tudi dodatne pogoje, da se zagotovi poštenost, razumnost in pravočasnost izpolnitve obveznosti.

Tako ravna agencija zlasti, kadar oceni, da bi zavrnitev operaterskega dostopa ali nerazumni pogoji, ki bi imeli podoben učinek, ovirali vzpostavitev zadostne konkurenčnosti trga na maloprodajnem nivoju, ali da ne bi bili v interesu končnih uporabnikov. Z naložitvijo navedene obveznosti se želi preprečiti dejanja, ki preprečujejo konkurenco in niso cenovne narave.

Na tem mestu je potrebno opozoriti, da se primarno operaterji sami medsebojno pogajajo o obliki in načinu operaterskega dostopa. Šele sekundarno lahko v to razmerje poseže agencija in sicer v primeru, da ne pride do dogovora med operaterji. Na podlagi 9.člena

ZEKom agencija v takih primerih na zahtevo ene izmed strank oziroma po uradni dolžnosti z odločbo odloči o spornih razmerjih operaterskega dostopa.

Motnje konkurence, ki jih je agencija opazila na podlagi analize upoštevnega trga so predvsem v izločitvi konkurentov na maloprodajnih trgih (Foreclosure), kjer je položaj operaterja odvisen od pogojev, ki jih ima na medoperaterskem trgu. Na to kaže tudi spor v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke, ki ga agencija trenutno rešuje. Družbi Telekom Slovenije d.d. njen 100% tržni delež na danem trgu omogoča, da sprejme odločitve povsem neodvisno od ravnanj ostalih udeležencev na trgu. Družba Telekom Slovenije d.d. je v položaju, da prepreči oz. omeji razvezan dostop do krajevne zanke. To lahko stori tudi s postavitvijo pogojev, ki niso cenovne narave kot npr. zavlčevanje postopka pridobitve razvezanega dostopa do krajevne zanke, postavljanje nekonkurenčnih pogojev in podobno.

Iz navedenih razlogov je agencija družbi Telekom Slovenije d.d. v skladu s 1. točko drugega odstavka 26. člena ZEKom naložila obveznost, da ugoti vsem razumnim zahtevam za razvezan dostop do krajevne zanke. V pojem razvezan dostop do krajevne zanke sodi tako povsem razvezan dostop do krajevne zanke kot tudi sodostop do krajevne zanke, skladno z definicijo iz Splošnega akta o elementih vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke (Uradni list RS, št. 96/04, v nadaljnjem besedilu: Splošni akt o elementih vzorčne ponudbe). Družba Telekom Slovenije d.d. je dolžna v skladu s 5. točko drugega odstavka 26. člena ZEKom zagotoviti odprt dostop do tehničnih vmesnikov, protokolov ali drugih pomembnih tehnologij, saj je to nujno potrebno za zagotavljanje razvezanega dostopa do krajevne zanke. Prav tako mora družba Telekom Slovenije d.d. v skladu s 6. točko drugega odstavka 26. člena ZEKom zagotoviti skupno uporabo (kolokacija) in druge zmožljivosti potrebne za primerno namestitvev in povezavo ustrezne opreme, ki omogoča razvezan dostop do krajevne zanke. Ker ima družba Telekom Slovenije d.d. komunikacijsko omrežje, ki ga ni mogoče zlahka podvojiti, je ta obveznost potreben ukrep hkrati pa tudi edino sredstvo za preprečitev vertikalnega prenosa pomembne tržne moči na maloprodajne trge. Tako se vzpodbuja vstopi na maloprodajne trge (tako na trg širokopasovnih storitev kot tudi na trg govornih storitev) in s tem konkurenco. To pa ima za posledico kakovostnejše storitve končnim uporabnikom. Le z naloženo obveznostjo se pospešuje izgradnja in razvoj elektronskih komunikacijskih omrežij in storitev v Republiki Sloveniji in s tem gospodarski in družbeni razvoj v državi nasploh, tudi zato je naložitev te obveznosti sorazmerna.

Družba Telekom Slovenije d.d. se mora v dobri veri pogajati z vsemi operaterji, ki zahtevajo razvezan dostop do krajevne zanke. Agencija meni, da je ta obveznost, ki ima podlago v 2. točki drugega odstavka 26. člena ZEKom potrebna in sorazmerna glede na tekoči spor, ki ga agencija vodi v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke. Agencija je ob tem upoštevala tudi izkušnje pri reševanju drugih sporov s Telekomom Slovenije d.d..

Družba Telekom Slovenije d.d. ne sme zavrniti že odobrenega razvezanega dostopa do krajevne zanke. Agencija to obveznost nalaga na podlagi 3. toče drugega odstavka 26. člena ZEKom. Agencija meni, da je ta obveznost nujna, ker bi zavrnitev že odobrenega dostopa dejansko pomenila onemogočanje razvezanega dostopa do krajevne zanke. To pa bi operaterju poslabšalo položaj na maloprodajnem trgu, kar pa ne bi bilo v interesu končnih uporabnikov.

Agencija je pri presoji, ali naj naloži obveznost razvezanega dostopa do krajevne zanke upoštevala dejavnike iz tretjega odstavka 26. člena ZEKom. Agencija je ugotovila, da je naložena obveznost družbi Telekom Slovenije d.d. sorazmerna glede na koristi pri vzpostavljanju konkurence na trgu elektronskih komunikacij. Glede na hitrost razvoja trga ter pomembnost razvezanega dostopa do krajevne zanke agencija ocenjuje, da je izredno pomembno, da ima operater možnost namestitve lastne opreme v prostorih družbe Telekom Slovenije d.d., saj bo to povečalo konkurenco in pospešilo razvoj elektronskih

komunikacijskih storitev. Prav tako je mogoče ugotoviti, da je razvezan dostop do krajevne zanke izvedljiv glede na kapaciteto, ki je na voljo. O tem govori predvsem razvezan dostop do krajevne zanke družbe Siol d.o.o. in skupna uporaba (kolokacija) zmogljivosti, ki jo zagotavlja družba Telekom Slovenije d.d.

Agencija je zaradi vsega navedenega družbi Telekom Slovenije d.d. naložila obveznost razvezanega dostopa do krajevne zanke, kot to izhaja iz 2. točke izreka te odločbe.

2. Obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja

Agencija lahko na podlagi 24. člena ZEKom naloži operaterju s pomembno tržno močjo obveznost zagotavljanja enakega obravnavanja v zvezi z operaterskim dostopom.

Z naložitvijo obveznosti se zlasti zagotovi, da operater s pomembno tržno močjo uporablja enakovredne pogoje operaterskega dostopa v enakovrednih okoliščinah za druge operaterje, ki zagotavljajo enakovredne storitve, ter zagotavlja drugim operaterjem enako kakovostne storitve in informacije v zvezi z operaterskim dostopom pod enakimi pogoji kot za svoje storitve ali storitve svojih hčerinskih podjetij ali partnerskih podjetij.

Sama naložitev obveznosti razvezanega dostopa do krajevne zanke ni dovolj, ker lahko družba Telekom Slovenije d.d. svojo pomembno tržno moč uveljavlja na druge načine. Družba Telekom Slovenije d.d. ima ekonomski interes za določena ravnanja kot so: uporaba škarij cen (margin squeeze), zagotovitev produktov v slabši kvaliteti, preprečitev dostopa do določenih nujnih informacij v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke, zakasnitev pri zagotavljanju informacij, določitev neprimernih pogodbenih pogojev oz. zvezanost storitev. Vse to so ovire za vstop na trg. Informacije in storitve, ki jih operater družba Telekom Slovenije d.d. zagotavlja drugim operaterjem, morajo biti podane v enakem času in biti enake kakovosti, kot jih družba Telekom Slovenije d.d. zagotavlja svoji hčerinski družbi, to je družbi Siol, d.o.o..

Zaradi navedenega je agencija družbi Telekom Slovenije d.d. naložila obveznost enakega obravnavanja, v okviru katere mora v skladu s prvim odstavkom 24. člena ZEKom zagotoviti enake pogoje v enakovrednih okoliščinah za vse operaterje, ki zagotavljajo enake storitve in mora drugim operaterjem nuditi storitve in informacije v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke pod enakimi pogoji in enake kvalitete kot za svoje storitve ali storitve svoje hčerinske družbe.

Agencija ocenjuje, da je obveznost enakega obravnavanja dopolnilni instrument regulacije trga k obveznosti razvezanega dostopa do krajevne zanke.

Agencija ugotavlja, da ima družba Telekom Slovenije d.d. interes, da oblikuje takšne necenovne parametre, ki preprečujejo konkurenco. To še posebej v primeru, če ji je naložena tudi obveznost stroškovne naravnosti cen. Iz navedenega razloga je naložitev obveznosti enakega obravnavanja nujno potrebna.

Ukrep je tudi sorazmeren s ciljem, saj pospešuje vstop novih operaterjev na trg. Drugi operaterji bodo le tako lahko prepričani, da bodo deležni enakega obravnavanja, pridobivali enake informacije kot njihovi konkurenti ali povezane družbe Telekom Slovenije d.d.. Interes končnih uporabnikov je, da na trgu deluje več operaterjev in da ponujajo čim širšo paleto produktov in storitev za primerno ceno. Ukrep je sorazmeren tudi iz razloga, ker je družba

Telekom Slovenije d.d. v opazovanem obdobju storitev razvezanega dostopa do krajevne zanke zagotavljal le svoji hčerinski družbi Siol d.o.o.. Hkrati pa agencija opaža, da na trgu obstaja dodatno povpraševanje po tej storitvi.

Agencija je zaradi vsega navedenega odločila tako kot izhaja iz 3. točke izreka te odločbe.

3. Obveznost zagotavljanja preglednosti

Agencija lahko na podlagi 23. člena ZEKom naloži operaterju s pomembno tržno močjo, da zagotavlja preglednost glede operatorskega dostopa tako, da od njega zahteva razkritje določenih informacij v zvezi operatorskim dostopom, na primer računovodske informacije, tehnične specifikacije, značilnosti omrežja, pogoje izvedbe in uporabe, cene. Od operaterja s pomembno tržno močjo, ki mu je naložena tudi obveznost enakega obravnavanja, lahko agencija zahteva, da objavi vzorčno ponudbo za operatorski dostop.

Namen obveznosti zagotavljanja preglednosti je, da imajo vsi operaterji na trgu možnost vpogleda v pogoje za razvezan dostop do krajevne zanke.

Agencija ocenjuje, da je potrebno družbi Telekom Slovenije d.d. skupaj z obveznostjo enakega obravnavanja naložiti tudi obveznost zagotavljanja preglednosti, saj gre pri razvezanem dostopu do krajevne zanke za tehnično zahtevno storitev. Izvajanje obveznosti enakega obravnavanja je v tem primeru mogoče le s hkratnim transparentnim prikazom vseh informacij in pogojev za razvezan dostop do krajevne zanke. Glede na zahtevnost storitve razvezanega dostopa do krajevne zanke samo razkritje določenih informacij ne bi bilo dovolj, zato je potrebno objaviti ustrezne vzorčne ponudbe, ki so po pravni naravi splošni pogoji poslovanja. Agencija je zato v skladu z drugim odstavkom 23. člena ZEKom družbi Telekom Slovenije d.d. naložila obveznost, da objavi vzorčno ponudbo za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo. Le-ta mora biti usklajena s Splošnim aktom o elementih vzorčne ponudbe. Taka vzorčna ponudba mora opisati storitve, ki jih družba Telekom Slovenije d.d. ponuja v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke razčlenjene na komponente v skladu s tržnimi potrebami, ter z njimi povezani pogoji, vključno s cenami. V skladu s 3. členom Splošnega akta o elementih vzorčne ponudbe mora vzorčna ponudba za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo vsebovati:

- pogoje za razvezan dostop do krajevne zanke,
- podatke in pogoje za skupno lokacijo,
- dostop do informacij v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke oziroma skupno lokacijo in
- splošne pogoje za razvezan dostop do krajevne zanke oziroma skupno lokacijo.

Prav tako mora biti vzorčna ponudba dovolj razčlenjena, tako da drugim operaterjem, ki želijo določeno storitev v zvezi z razvezanim dostopom do krajevne zanke, ni treba plačati zmogljivosti, ki niso nujno potrebne za zahtevano storitev.

Agencija ocenjuje, da bi v praksi lahko prišlo do tega, da bi družba Telekom Slovenije d.d. posameznim operaterjem pri pogajanjih ponujala različne pogoje za razvezan dostop do krajevne zanke, v primeru, da agencija družbi Telekom Slovenije d.d. ne bi naložila obveznosti objave vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke. Objava vzorčne ponudbe je sorazmeren ukrep, saj prispeva k transparentnemu delovanju družbe Telekom

Slovenije d.d., hkrati pa dopolnjuje naloženo obveznost enakega obravnavanja. Z objavo vzorčne ponudbe se preprečuje nastajanje ovire za vstop na trg. S tem se vzpodbudi vstop na trg novim ponudnikom in zagotovi učinkovito konkurenco pri zagotavljanju elektronskih komunikacijskih omrežij, elektronskih komunikacijskih storitev in povezanih zmogljivosti ter storitev.

Na podlagi prejšnjega zakona, ki je urejal področje elektronskih komunikacij, Zakona o telekomunikacijah (Uradni list RS, št. 30/01, 52/02, in 110/02; v nadaljnjem besedilu ZTel-1), je družba Telekom Slovenije d.d. že objavila vzorčno ponudbo za razvezan dostop do dostopovnega kablanskega voda in kolokacijo (objavljen je na spletnem naslovu http://www.telekom.si/res/vzorčna_ponudba1.pdf). Agencija ugotavlja, da navedena vzorčna ponudba ni usklajena z ZEKom in Splošnim aktom o elementih vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke, saj ne zagotavlja zahtevane preglednosti.

Zaradi vsega navedenega je agencija družbi Telekom Slovenije d.d. v prvi alineji 4. točke izreka te odločbe naložila obveznost, da pripravi in objavi usklajeno vzorčno ponudbo za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo. Družba Telekom Slovenije d.d. mora vzorčno ponudbo objaviti v 30 dneh od dokončnosti te odločbe.

Družba Telekom Slovenije d.d. je v svojem dopisu z dne 24.12.2004 kot izjasnitev na poziv agencije zapisala, da bi bil razumen rok za objavo ustrezne vzorčne ponudbe za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo 75 dni. Agencija meni, da je glede na to, da ima družba Telekom Slovenije d.d. že v veljavi vzorčno ponudbo za razvezan dostop do dostopovnega kablanskega voda in kolokacijo, podana podlaga za pripravo vzorčne ponudbe, ki bo usklajena s Splošnim aktom o elementih za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo. Prav tako je imela družba Telekom Slovenije d.d. že od 31.8.2004 možnost, da se seznanji z določili Splošnega akta o razvezanem dostopu do krajevne zanke, ki je s tem datumom stopil v veljavo. Daljši rok bi pomenil nadaljnjo oviro za vzpostavitev učinkovite konkurence na trgu, saj je vzorčna ponudba osnova za izpolnjevanje obveznosti zagotavljanja preglednosti.

V primeru, da bo agencija ugotovila, da objavljena vzorčna ponudba za razvezan dostop do krajevne zanke in skupno lokacijo ne ustreza določbam ZEKom in Splošnega akta o elementih vzorčne ponudbe, lahko z odločbo zahteva njeno spremembo.

V skladu z 11. členom Splošnega akta o elementih vzorčne ponudbe mora družba Telekom Slovenije d.d. objaviti na svoji spletni strani vsako spremembo vzorčne ponudbe 30 dni pred njeno uveljavitvijo in jo dostaviti agenciji.

Agencija je družbi Telekom Slovenije d.d. prav tako naložila obveznost, da ohrani v veljavi obstoječo vzorčno ponudbo o razvezanem dostopu do dostopovnega kablanskega voda in kolokaciji do objave ustrezne vzorčne ponudbe, ki bo usklajena s Splošnim aktom o elementih vzorčne ponudbe. Agencija meni, da je obveznost sorazmerna, saj zagotavlja tudi v prehodnem obdobju določeno stopnjo preglednosti z namenom vzpostavitev konkurence na trgu. Omogoča jasen pregled nad dosedanjimi pogoji za razvezan dostop do krajevne zanke in s tem tudi možnost vstopa novih ponudnikov na trg elektronskih komunikacij. Agencija je zato odločila tako kot izhaja iz druge alineje 4. točke izreka te odločbe.

4. Obveznost stroškovne naravnosti cen in stroškovnega računovodstva

Agencija lahko na podlagi 27. člena ZEKom operaterju s pomembno tržno močjo naloži obveznosti v zvezi s pokrivanjem stroškov in kontrolo cen, vključno z obveznostmi glede stroškovne naravnosti cen in obveznostmi glede sistemov stroškovnega računovodstva, v povezavi z zagotavljanjem operaterskega dostopa.

Agencija se za naložitev tovrstnih obveznosti odloči v primerih, ko oceni, da bi operater s pomembno tržno močjo zaradi pomanjkanja učinkovite konkurence utegnil obdržati ali previsoke cene ali prenizko razliko med maloprodajnimi in grosističnimi cenami v škodo končnih uporabnikov.

Na upoštevem trgu Razvezan dostop do krajevne zanke in podzanke obstaja pomanjkanje konkurence. V takšnih razmerah lahko operater s pomembno tržno močjo vzdržuje previsoke cene v škodo končnim uporabnikom. Visoke vstopne ovire pa onemogočajo razvoj konkurence tudi v prihodnje. Odsotnost učinkovite konkurence družbo Telekom Slovenije d.d. ne spodbuja k znižanju stroškov in k učinkovitemu delovanju. Operaterji plačujejo visoke cene, ki pokrivajo neučinkovito visoke stroške, odsotnost konkurence pa jim onemogoča zamenjavo ponudnikov. Družba Telekom Slovenije d.d. s postavljanjem grosističnih cen, ki so višje od maloprodajnih cen vpliva tudi na maloprodajni trg in onemogoča vzpostavitev konkurence na maloprodajnem trgu.

Agencija ugotavlja, da obstoječa metoda, ki jo uporablja družba Telekom Slovenije d.d. za določanje cen očitno ni primerna, saj je cena naročnine za povsem razvezan dostop do krajevne zanke za 43% višja od cene naročnine za ISDN priključek. To pomeni, da je cena storitev na maloprodajnem trgu nižja od cene storitev na medoperaterskem trgu. Družba Telekom Slovenije d.d. je sicer po opazovanem obdobju analize trga, to je s 01.08.2004 povišala maloprodajno ceno ISDN, vendar je ta še vedno za 30% nižja od cene za povsem razvezan dostop do krajevne zanke. To dejstvo jasno kaže na škarje cen (margin squeeze) in oviro za vstop na trg, saj poslovanje ob takih pogojih ne omogoča poslovnih priložnosti.

Agencija je preučila metodo popolno alociranih stroškov na podlagi računovodstva preteklih stroškov (FAC HCA). Agencija ugotavlja, da ta metoda ne more učinkovito nadomestiti odsotnost konkurence in posledično neprimernih cen. Na eni strani so prekomerno visoke cene lahko rezultat neučinkovitosti na strani operaterja s pomembno tržno močjo, na drugi pa lahko ta metoda (FAC HCA) da napačne spodbude za investiranje, tekoči (current) stroški se namreč lahko zelo razlikujejo od preteklih (historic) stroškov. Stroški operaterja s pomembno tržno močjo na podlagi njegovega računovodstva po preteklih stroških (HCA) so zaradi navedenega neprimerni in jih agencija za presojo stroškovno naravnanih cen razvezanega dostopa do krajevne zanke ne more upoštevati.

Zaradi vsega navedenega agencija meni, da je za presojo stroškovno naravnanih cen razvezanega dostopa do krajevne zanke in drugih zmogljivosti za razvezan dostop, najbolj primerna metoda dolgoročnih inkrementalnih stroškov in tekočih stroškov (FL-LRIC). Ta metoda, ki je hkrati tudi najpogosteje uporabljena metoda stroškovnega računovodstva, ocenjuje učinkovite stroške na osnovi natančnega/določenega inkrementa (outputa) na dolgi rok, zato je iz strokovnega vidika to najprimernejša metoda za oblikovanje stroškovno naravnanih cen.

Agencija je pri izbiri metode za oblikovanje stroškovno naravnanih cen poleg strokovnega in teoretičnega vidika upoštevala tudi stanje na področju oblikovanja cen v družbi Telekom Slovenije d.d.. Družba Telekom Slovenije d.d. je tudi v dopisu z dne 24.12.2004 opozarjala, da bi v tem trenutku naložitev metode dolgoročnih inkrementalnih stroškov in tekočih

stroškov (FL-LRIC) pomenilo preveliko breme za operaterja. Agencija je na podlagi ugotovljenega dejanskega stanja družbi Telekomu Slovenije d.d. v tej fazi naložila zgolj obveznost stroškovne naravnosti cen, ki temelji na metodi popolno alociranih stroškov (FAC) in tekočih stroških (CCA). Agencija je ocenila, da gre za sorazmeren ukrep, saj bi metoda dolgoročnih inkrementalnih stroškov preveč obremenila družbo Telekom Slovenije d.d.. Agencija je zato v skladu s 27. členom ZEKom odločila tako, kot izhaja iz prve alineje 5. točke izreka te odločbe.

Družba Telekom Slovenije d.d. mora za zagotovitev stroškovne naravnosti cen razvezanega dostopa do krajevne zanke preiti iz računovodstva preteklih stroškov (HCA) na računovodstvo tekočih stroškov (CCA). Pri tem mora družba Telekom Slovenije d.d. nov sistem stroškovnega računovodstva, ki temelji na tekočih stroških in popolno alociranih stroških, vzpostaviti s 01.07.2005, kar izhaja iz druge alineje 5. točke izreka te odločbe.

Postavljeni rok je primeren, glede na zahtevnost vzpostavitve obveznosti. Hkrati je primeren tudi z računovodskega vidika, saj zahteva vzpostavitev novega sistema ob polletju, kar je poleg sprememb ob začetku leta, druga najboljša praksa.

Agencijana tem mestu zgolj navaja, da je imel operater že na podlagi 75. člena ZTel-1 obveznost stroškovne naravnosti cen na podlagi tekočih stroškov in tudi na podlagi stroškov učinkovitega zagotavljanja storitev.

V četrti alineji 5. točke izreka te odločbe je agencija družbi Telekom Slovenije d.d. na podlagi 27. člena ZEKom naložila, da mora najkasneje do 31.01.2006 objaviti nove cene za razvezan dostop do krajevne zanke, ki so oblikovane v skladu z vzpostavljenim sistemom računovodstva po tekočih stroških in na podlagi metode popolno alociranih stroškov. Družba Telekom Slovenije d.d. mora agenciji tudi posredovati stroškovno dokumentacijo in kalkulacije za objavljene cene kot to izhaja iz pete alineje 5. točke izreka te odločbe.

Postavljeni rok je skladen z obveznostjo vzpostavitve novega sistema stroškovnega računovodstva in je primeren, glede na zahtevnost obveznosti.

Stroškovno naravnane cene razvezanega dostopa do krajevnih zank družbe Telekom Slovenije d.d. pod razumnimi pogoji bodo omogočile zagotovitev pogojev za vzpostavitev konkurence in pripomogle k zagotovitvi pogojev za vzpostavitev konkurence tudi na maloprodajnem trgu.

Družba Telekom Slovenije d.d. mora v skladu s šestim odstavkom 27. člena ZEKom na svoji spletni strani objaviti opis sistema stroškovnega računovodstva, ki prikazuje vsaj glavne kategorije, po katerih so stroški razvrščeni v skupine, in pravila, ki se uporabljajo za razporeditev stroškov. Skladnost s sistemom stroškovnega računovodstva mora preverjati pooblaščen revizor. Operater s pomembno tržno močjo poleg opisa sistema objavi tudi poročilo revizorja o sistemu. Družba Telekom Slovenije d.d. mora opis sistema, ki temelji na tekočih stroških skupaj s poročilom revizorja o sistemu objaviti na svojih spletnih straneh in o objavi obvestiti agencijo najkasneje do 01.07.2005. Vse navedeno izhaja iz četrte alineje 5. točke izreka te odločbe.

Postavljeni rok je primeren, glede na zahtevnost vzpostavitve obveznosti in je skladen z vzpostavitvijo obveznosti sistema stroškovnega računovodstva. Pomembno je, da je revizija sistema narejena preden se ta začne uporabljati, le tako se lahko zagotovi, da je uporabljeni sistem primeren.

Družbi Telekom Slovenije d.d. so pri izpolnjevanju obveznosti iz te točke v pomoč priporočila in smernice, ki jih sprejema Evropska komisija na področju stroškovnega računovodstva in stroškovne naravnosti cen.

V primeru, da agencija ne bi naložila obveznosti stroškovne naravnosti cen in stroškovnega računovodstva, ne bi mogla vplivati na stroškovno naravnost cen. Agencija zavrača argumente družbe Telekom Slovenije d.d., da je obveznost nesorazmerna, saj družba Telekom Slovenije d.d., kot je zapisala v dopisu z dne 24.12.2004, že uvaja sistem stroškovnega računovodstva. Družba Telekom Slovenije d.d. je obveznost vzpostavitve sistema stroškovnega računovodstva imela že na podlagi 78. člena ZTel-1, ki je začel veljati v letu 2001, in zato gre le za nadaljevanje obveznosti in ne za naložitev nove obveznosti.

Agencija meni, da je obveznost stroškovne naravnosti cen in stroškovnega računovodstva primerna in sorazmerna, ker je potrebna za vzpostavitev konkurence na trgu. Ta obveznost skupaj z obveznostjo enakega obravnavanja in obveznostjo ločitve računovodskih evidenc zagotavlja agenciji večji nadzor nad razvojem trga, uveljavlja učinkovitost in omogoča konkurenco ter s tem omogoča končnim uporabnikom učinkovito uporabo elektronskih komunikacij.

5. Obveznost ločitve računovodskih evidenc

Agencija lahko na podlagi 25. člena ZEKom operaterju s pomembno tržno močjo naloži obveznost, da vodi računovodske evidence za določene dejavnosti ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti.

Agencija naloži to obveznost zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja ali kjer je to potrebno, zaradi preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja.

Agencija je že pojasnila, da družba Telekom Slovenije d.d. storitev razvezanega dostopa do krajevne zanke zagotavlja le svoji hčerinski družbi Siol d.o.o., čeprav na trgu obstaja tudi povpraševanje drugih operaterjev. To potrjuje tudi spor, ki se rešuje pri agenciji v povezavi z razvezanim dostopom do krajevne zanke. Poleg tega pa na trgu obstajajo škarje cen kar zadeva popolnoma razvezan dostop do krajevne zanke.

Zaradi vsega navedenega agencija družbi Telekom Slovenije d.d. nalaga obveznost ločenega vodenja računovodstva v skladu s 25. členom ZEKom. Družba Telekom Slovenije d.d. mora računovodske evidence za dejavnost povezano z razvezanim dostopom do krajevne zanke voditi ločeno od računovodskih evidenc za ostale dejavnosti. Obveznost vodenja ločenih računovodskih evidenc se začne izvajati s 01.07.2005.

Postavljeni rok je primeren, glede na zahtevnost vzpostavitve obveznosti. Hkrati je primeren tudi z računovodskega vidika, saj zahteva vzpostavitev novega sistema ob polletju, kar je poleg sprememb ob začetku novega leta, druga najboljša praksa.

Agencija pa na tem mestu opozarja, da je tovrstna obveznost izhajala tudi iz ZTel-1.

Družba Telekom Slovenije d.d. mora zagotoviti preglednost svojih grosističnih in internih obračunskih cen z namenom zagotavljanja enakega obravnavanja.

Družbi Telekom Slovenije d.d. so pri izpolnjevanju te obveznosti v pomoč priporočila in smernice, ki jih sprejema Evropska komisija na področju ločenega vodenja računovodstva.

Agencija nalaga to obveznost zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti zagotavljanja enakega obravnavanja in zaradi nadzorovanja izpolnjevanja obveznosti oziroma preprečitve neutemeljenega navzkrižnega subvencioniranja storitev. V primeru, da agencija ne bi naložila ločitve računovodskih evidenc, sploh ne bi mogla nadzorovati obveznosti enakega obravnavanja (nediskriminacije). Ločeno vodenje računovodstva zagotavlja, da vertikalno povezana družba, ki ji je naložena obveznost enakega obravnavanja, pregledno prikaže grosistične cene in interne transferne cene. Obveznost ločitve računovodskih evidenc je potrebna zaradi preprečitve škarij cen in nadzora nad cenami za isto storitev, ki jo operater zagotavlja sebi oziroma hčerinskim družbam in drugim operaterjem. Le tako lahko agencija nadzoruje, da cene niso določene previsoko in ugotavlja ali družba Telekom Slovenije d.d. sploh izpolnjuje naložene obveznosti iz odločbe.

Družba Telekom Slovenije d.d. mora agenciji v skladu s tretjim odstavkom 25. člena ZEKom na zahtevo predložiti računovodske evidence, vključno s podatki o prihodkih, prejetih od tretjih strank, saj bo agencija le tako lahko preverjala izpolnjevanje naložene obveznosti.

Agencija ocenjuje, da je naložena obveznost sorazmerna in nujna, saj težav na trgu ni mogoče odpravljati z milejšimi ukrepi, ki bi pripomogli k učinkoviti konkurenci na trgu in podpirali interese državljanov.

Družba Telekom Slovenije d.d. je v svojem dopisu z dne 24.12.2004 kot izjasnitev na poziv agencije zapisala, da enostranska naložitev obveznosti ne bi bila skladna z načeli sorazmernosti, saj bi ignorirala zahtevnost in visoke stroške uvedbe stroškovnega računovodstva ter ločitve računovodskih evidenc. Družba Telekom Slovenije d.d. v istem dopisu navaja, da pripravlja celovit sistem evidentiranja, spremljanja in planiranja stroškov po stroškovnih nosilcih, kot podlago za ločitev računovodskih evidenc po določenih storitvah. Agencija ugotavlja, da je družba Telekom Slovenije d.d. imela obveznost ločitve računovodskih evidenc že tudi na podlagi 77. člena ZTel-1. Iz navedenega sledi, da agencija ne nalaga nove obveznosti, ampak gre le za obveznost, ki je izhajala že iz prejšnjega zakona na področju telekomunikacij in bi jo družba Telekom Slovenije d.d. kot operater s pomembno tržno močjo morala že izpolnjevati.

Zaradi vsega navedenega je agencija odločila tako kot izhaja iz šeste točke izreka te odločbe.

V skladu s 117. členom ZEKom izdaja direktor agencije splošne akte ter odloča o posamičnih zadevah iz pristojnosti agencije.

V skladu s 118. členom ZEKom so odločbe agencije v upravnem postopku dokončne, zato zoper to odločbo ni pritožbe.

Ker pri vodenju upravnega postopka niso nastali stroški, je agencija odločila kot izhaja iz 7. točke izreka te odločbe.

Pravni pouk:

Zoper to odločbo je v skladu s 119. členom ZEKom mogoče sprožiti upravni spor v roku 30 dni od njene vročitve. Upravni spor se sproži s tožbo, ki se vloži pri Upravnem sodišču

Republike Slovenije v Ljubljani. O sporu odloča Upravno sodišče Republike Slovenije na sedežu v Ljubljani. Tožbo se lahko pošlje priporočeno po pošti ali da ustno na zapisnik pri sodišču. Tožba se vloži v treh izvodih, priložiti pa je treba to odločbo v izvirniku ali overjenem prepisu.

Ta odločba je na podlagi 22. člena Zakona o upravnih taksah (Uradni list RS, št. 40/04) takse prosta.

Postopek vodil:
mag. Danijel Ramšak

Odgovorna oseba:
Tomaž Simonič
v.d. direktorja